

сової стійкості сільгоспідприємства на основі побудови кінцевої множини фактів (правил), що утворило окремий модуль програми. Втім, способи деталізації структурних елементів, що утворюють логічний висновок про вплив фактору на фінансову стійкість сільгоспідприємства, можуть різнитися безліччю альтернативних підходів, методів, поглядів гіпотетичних експертів з фінансового аналізу. Тому, кожний елемент фактору (систематизовані правила, умови логічної програми) повинен бути оцінений за оптимальною кількістю експертів, методів, критеріїв (масив даних). У результаті програма здатна генерувати рішення не тільки про найбільш переважні варіанти параметрів масиву, але й діагностує за ними стан фінансової стійкості сільгоспідприємства.

Перспективи подальших досліджень. Передбачається, що дана експертна система може бути здійснена у таких напрямках застосування, як інтерпретація (описування фінансової ситуації по інформації, отриманої від датчиків), прогноз (визначення ймовірності послідовності заданих фінансових ситуацій), діагностика (вияв причин неправильного функціонування системи за результатами спостережень), проектування (побудова конфігурації об'єктів при заданих обмеженнях), планування (визначення послідовності дій), спостереження (порівняння результатів спостереження за очікуваними результатами) тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Борисова В.А. Економічне програмування відтворення природного ресурсного потенціалу АПК/ В.А. Борисова // Економіка АПК. – 2003. – № 4. – С.31-38;
2. Брусенко М.А. Узгодженість теорії і права у контексті вимог до державного планування сталого зростання сільського господарства / М.А. Брусенко // Економіка АПК. – 2008. – № 12. – С.48-55;
3. Дробот В.І., Толкач М.І. Прогнозування і планування агропромислового виробництва в ринкових умовах / В.І. Дробот, М.І. Толкач // Економіка АПК. – 2002. – №6. – С.11-15.
4. Соловійова Н.І. Моделювання середовища фінансових ризиків в аграрному секторі // Актуальні проблеми економіки. – 2010. - № 7. – С.261-269.

УДК 330.16:88

ХАРАКТЕРИСТИКА ІНДИВІДА ЯК СУБ'ЄКТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

*Станкевич Ю.Ю. - к.е.н., доцент,
Херсонський державний університет*

Постановка проблеми. За останні п'ятдесят років відбулися значні зміни в господарському житті суспільства, які, у першу чергу, пов'язані з поширенням та дедалі більшим поглибленням науково-технологічного прогресу. Такий розвиток докорінно змінив майже всі аспекти соціально-економічного життя,

серед яких вагоме місце посідає людина як носій науково-технічного потенціалу, вмінь, знань, інтелекту тощо.

Отже, за нових умов господарювання принципово змінюється роль людини в економіці. Вона вже не розглядається відповідно до марксистської теорії лише як основна продуктивна сила, а виступає у вигляді одного з провідних суб'єктів ринкової економічної системи й характеризується такими рисами, як свобода вибору, прагнення до прийняття оптимальних економічних рішень з урахуванням усіх наявних можливостей і умов, відповідно до власних пріоритетів і мети, а також устремління до владних авторитетних позицій.

Сучасне виробництво стає все більш залежним від творчого потенціалу людини. Тому поглиблення науково-технологічного процесу позначається не у збільшенні обсягів виробництва або покращенні якісних характеристик товару, а на модифікації відношення людини до себе та оточуючого світу. Якщо взяти до уваги наукову позицію вітчизняного дослідника В. Єременка: «Світова цивілізація переходить до нового типу соціально-економічних відносин, в центрі яких стоїть людина, її здібності, діяльність, система соціальних і економічних цінностей [5, с. 50]», то зрозуміло, що сутнісні характеристики людини як складової нової економіки повинні стояти в центрі наукових досліджень. Крім того, основними рушійними силами у розвитку ринкових відносин, інституційних утворень виступають духовно-особистісні мотиви поведінки людини, її раціоналізм, інстинкти.

Стан вивчення проблеми. Людина як економічна категорія досліджується в науковій літературі вже досить довго, оскільки її роль, поведінка виступали невід'ємною складовою економічної науки, починаючи з періоду її становлення. Багато уваги й сьогодні привертає до себе модель «людини економічної», яку, у свій час, аналізували такі відомі економісти, як А. Сміт, Д. Рікардо, Дж. С. Мілль, М. Вебер, В. Зомбарт та інші. Серед сучасних науковців, які займаються даною проблематикою, необхідно виділити В. Автономова, Г. Беккера, А. Гальчинського, В. Гейця, В. Іноземцева, А. Печчеї, О. Тоффлера, А. Чухна, Т. Шульца тощо. Проте, потребує подальшого ґрунтовного вивчення сутність та основні характеристики людини як складової нової інформаційної економіки. Оскільки людина уособлює в собі носія знань та інтелекту, без яких сучасна економіка не має можливостей для подальшого зростання.

Завдання і методика досліджень. Найбільш комплексно вивчити сутність людини в сучасних умовах можна за допомогою цивілізаційної парадигми, що активно розвивається на противагу формаційній. Головним недоліком останньої визначають недостатню увагу до ролі людини, індивіда в економічних процесах та значно перебільшений інтерес до вивчення виробничих відносин, способу виробництва тощо. Зокрема український учений С. В. Степаненко наголошує, що економічні дослідження проведені за принципами формаційного підходу мають не тільки абстрактний характер, але й характеризуються відривом теорії від практики [8, с. 9-11]. Дійсно, формаційна парадигма не акцентує уваги на значенні функціонування інститутів та суб'єктів, а наголошує на тому, що саме виробничі відносини та продуктивні сили є основними факторами в еволюції суспільства. Ми вважаємо, що такі методологічні засади не дозволяють у повному обсязі з'ясувати основні тенденції становлення та

особливості подальшого поширення інформаційної економіки й сутність індивіда як її складової.

Серед інших методів, які використані під час дослідження, слід виділити міждисциплінарний підхід, метод компаративістики, принципи методологічного індивідуалізму. Зокрема, доцільність залучення останнього пояснюється тим, що він ототожнює людину з центром суспільно-економічного розвитку, цивілізаційної перспективи.

Ураховуючи вищезазначене, завданням даної статті стало розкриття основоположних рис людини як суб'єкта господарської системи у період становлення інформаційної економіки.

Результати досліджень. Особливості суспільного розвитку кінця ХХ – початку ХХІ століття значно вплинули на еволюцію соціально-економічного життя та взаємовідносини між індивідами та суб'єктами господарської системи. До головних рушійних сил, що привели до суттєвих змін, слід віднести: 1) стрімке розгортання інформаційно-технологічної революції, яка на передній план висуває інтелектуальний та людський капітал, що дозволяє створити інновацію, ноу-хау й розглядати їх як новий вид товару; 2) зміну галузевої структури виробництва, де значно збільшуються обсяги сфери послуг; 3) домінування потреб і цінностей нематеріального змісту, що пов'язано з нагромадженням та подальшим використанням розумово-творчого потенціалу людини, її всебічним гармонійним розвитком; 4) посилення глобалізаційних процесів, які висувають нові вимоги до «людського фактору»; 5) активізацію діяльності транснаціональних компаній, що виступають у вигляді основних виробників і споживачів новітніх інформаційних товарів тощо.

Г. Клейнер вважає, що за нових умов господарювання повноцінним товаром стають знання, оскільки їх можна розглядати як унікальний, неповторний ресурс, що поступово займає місце одного з основних факторів виробництва [6, с. 32-37]. Таким чином, збільшення значення науки, інтелектуальних здібностей, інтелектуальної власності, культури висуває на передній план у ринкових відносинах людину, яка виступає у ролі їх носія та власника. Отже, такі обставини вимагають визначення місця людини в сучасному світі та її основних властивостей за умов інформаційної економіки.

Беззаперечним є той факт, що людина є суб'єктом економічної системи. Якщо розглянути ключові ознаки останньої, то можна взяти за основу підхід, запропонований Б. Кульчицьким, а саме: 1) надскладний та ієрархічний характер; 2) відносно самостійне та відособлене функціонування й існування системи; 3) самокерованість; 4) людина виступає універсальним компонентом суспільної економічної системи [7, с. 96-97]. Тобто обов'язково під час дослідження економічної системи необхідно залучати вивчення людини як її складової. Іншими словами, людина та економічна система є взаємопов'язаними. Крім того, людина або індивід є певним системоутворюючим фактором, від дій якої залежить економічна система й для задоволення потреб якою вона функціонує. Таку точку зору також можна пояснити тим фактом, що людина одночасно є і виробником, і споживачем матеріальних і духовних благ, а також приводить у рух та визначає особливості використання наявної техніки і технології, що, у свою чергу, висувають нові вимоги до фізичних та інтелектуальних здібностей людини.

У науковій літературі можна зустріти неоднозначність підходів до трактування сутності економічного суб'єкта. Зокрема, вітчизняний дослідник Мочерний С. В. характеризував економічного суб'єкта як «особу, яка здійснює економічну, господарську діяльність. Суб'єктом економічним є окрема людина, сім'я, підприємець, підприємство, фірма, компанія, держава, міжнародні фінансово-кредитні установи» [4, с. 514]. Російський науковець Азріліан А. Н. під економічним суб'єктом розуміє підприємство, його об'єднання, організацію та заклади, банки та кредитні установи, а також їх союзи й асоціації, страхові організації, товарні та фондові біржі, інвестиційні, пенсійні, суспільні та інші фонди, а також громадян, що здійснюють самостійну підприємницьку діяльність [2, с. 1107].

Але з точки зору залучення інституціонального аналізу найбільш повне визначення економічного суб'єкта було запропоновано Я.В. Чернятевич. На думку вітчизняної дослідниці, економічний суб'єкт - це відносно відокремлений індивід, який завдяки внутрішній активності та наявності приватної власності на ресурси в процесі свідомої взаємодії з іншими економічними суб'єктами в суспільному виробництві прагне до реалізації власних цілей та особистих інтересів [10, с. 6].

Як правило, виділяють три основні «класичні» суб'єкти економічної системи, а саме: домогосподарства, фірми і державу [3, с. 102], проте людину також можна розглядати як важливий суб'єкт господарства. Оскільки, аналізуючи будь-який з визначених суб'єктів, потрібно брати до уваги, що головним «актором» обов'язково є і буде залишатися у подальшому людина. Таке твердження є справедливим, оскільки будь-який із сучасних економічних суб'єктів обов'язково об'єднує у своїй структурі індивідів, що привносять свій потенціал й спільними зусиллями прагнуть до досягнення поставлених цілей. Таким чином, людина займає центральне місце в усіх структурних елементах господарства й виступає у вигляді сполучної ланки. Без людини не можуть існувати економічні відносини, не буде розвиватися економічна система в цілому.

Ми поділяємо наукову позицію українського науковця С.В. Степаненка, що економічними суб'єктами є люди, котрі володіють ресурсами і самостійно ведуть господарську діяльність заради досягнення власних цілей [9, с. 227]. Людина як економічний суб'єкт визначає і формує цілі економічної системи, здійснює взаємодію з іншими складовими елементами системи в процесі узгодження суспільних і індивідуальних цілей, має здатність до утворення колективних економічних суб'єктів та економічних інститутів, з метою полегшення реалізації поставлених цілей.

Таким чином, людина як суб'єкт економічної системи може бути представлена такими рисами:

- 1) індивідуальність розвитку;
 - 2) наявність свідомої поведінки, власної системи цілей, мотивів діяльності, які вона прагне реалізувати завдяки приналежності до певної системи;
 - 3) володіння ресурсами, необхідними для створення матеріальних й нематеріальних благ і послуг;
 - 4) прагнення до активних дій та координація своєї діяльності, що дозволяють забезпечити внутрішній рух індивіда;
-

- 5) бажання накопичення в матеріальній, грошовій або інших формах;
- 6) налагодження організованої взаємодії з зовнішнім середовищем, зокрема наявність сукупності вертикальних та горизонтальних зв'язків, що регулюються внаслідок встановлення формальних та неформальних правил;
- 7) можливість об'єднання в економічні організації різного масштабу та форм призначення.

Кожна людина одночасно виступає у вигляді суб'єкта власності, яку вона використовує під час своєї діяльності, й суб'єкта виробництва. Таке поєднання разом з особливостями розвитку індивіда робить його індивідуальним, унікальним й надає неповторності його людському капіталу.

У процесі становлення інформаційної економіки зазначені вище характеристики людини як суб'єкта господарської системи можна доповнити новими рисами, які, в першу чергу, пов'язані з її здатністю до розумової високоінтелектуальної діяльності. Одним із головних видів її активності стає творчість, що обумовлює розвиток не тільки самого індивіда, але й суспільства в цілому. Адже без модернізацій або нововведень, без творчості не існує прогресу, а лише відбувається повторення вже існуючої дійсності. Крім того, людина, удосконалюючи оточуюче середовище, вступаючи у різні соціально-економічні відносини, може самореалізуватися лише завдяки творчій діяльності.

Нова техніка та технологія висувають нові вимоги до людини, зокрема високий рівень професійної підготовки, кваліфікації, освіти. Тим самим значно збільшується значення інвестування в людський капітал. Відповідно до теорії інвестування в людський капітал, одним з авторів якої є відомий американський економіст, лауреат Нобелівської премії з економіки 1992 року Гаррі Беккер, нерівності в заробітках пов'язані з різними здібностями індивідів, отриманням спадщини, родинним оточенням тощо, але особливе значення посідають відмінності в освіті та професійній підготовці [1, с. 595]. Також учений визначив, що рентабельність інвестицій у людину складає 15%. Такий показник перевищує доходність у багатьох сучасних виробничих підприємств. Отже, отримання освіти, спеціальності за умов інформаційної економіки повинні виступати як найбільш пріоритетні та доходні напрями інвестування.

Ми вважаємо, що враховуючи вищезазначені особливості розвитку людини за умов інформаційної економіки, її концептуальні риси як суб'єкта економічної системи можна доповнити такими характеристиками: інтелектуальність, інноваційність, здатність до співпраці та партнерства, постійне прагнення до пізнання нового або самоосвіта.

Інтелектуальність визначається тим, що все більша частина працівників протягом робочого дня зайнята інтелектуально-розумовою працею, пошуком і використанням інформації, розв'язанням значного кола проблем. Останнім часом збільшується не тільки кількість працівників інтелекту, але й інтенсивність та результативність їх праці.

Головним суб'єктом інноваційних змін в економіці виступає людина. Такі позиції пояснюються можливістю створювати, сприймати, розуміти, використовувати в повсякденному житті інновації. За нових умов господарювання, які визначаються новим науково-технологічним та організаційно-економічним способом створення благ, інноваційність стає невід'ємним атрибутом інформаційної економіки та важливою рисою людини як її суб'єкта.

Партнерство та співпраця передбачають свідомі та взаємовигідні відносини між людьми та організаціями, під час яких: 1) спільно вирішується загальна проблемна задача; 2) кожна зі сторін характеризується активними діями, що спрямовані на отримання результату; 3) партнери довіряють один одному, а їх дії спрямовані на довгострокову співпрацю. Існує точка зору, що партнерство людей та різних організацій виступає у вигляді своєрідного каталізатора позитивних соціально-економічних змін і стабільного розвитку.

Постійне прагнення до пізнання нового, творчої самореалізації можна визначити як освітню мобільність. Освітня мобільність – це здатність людини до неперервної освіти, навчання, перекваліфікації тощо. На нашу думку, без такої риси працівнику в інтелектуально-інформаційній економіці досить важко пристосуватися до постійних змін.

Таким чином, основою нової інформаційної економіки виступає людина, що є суб'єктом господарської системи, прагне до самореалізації, ототожнює себе як носія унікальної сукупності знань, вмінь, навичок, що спрямовані на саморозвиток та визнання. Тому така багатогранна людина повинна бути поставлена в центр економічного розвитку.

Посилення ролі людини в економічних відносинах на шляху глобалізації виступає одним із суттєвих напрямів сучасного розвитку. Крім того, такі тенденції виступають пріоритетними не тільки для окремої країни, а є загальносвітовим вектором зростання, що, у першу чергу, пов'язано з еволюцією людства. У сучасних умовах саме людський капітал отримує визнання як основне багатство нації, запорука стабільного соціально-економічного розвитку. За таких обставин активний розвиток і нагромадження людського капіталу приведе до зниження витрат виробництва, збільшення продуктивності праці та прибутку.

Перспектива подальших досліджень. Економічний індивід був і залишиться в майбутньому першоджерелом рушійних сил суспільного розвитку. Крім того, в межах інформаційної економіки людина стає головним багатством суспільства. Тому такий підхід вимагає подальшого комплексного вивчення такого суб'єкта, який не можна ототожнювати лише як носія робочої сили або фактор виробництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Беккер Г. Человеческое поведение: экономический подход: Избр. тр. по экон. теории / Гэри Беккер; науч. ред. пер. Р. И. Капелюшников; пер. с англ. Е. В. Батракова. – М.: ГУВШЭ, 2003. – 671 с.
2. Большой экономический словарь / [ред. А. Н. Азрилиана]. – [6-е изд., доп.]. – М.: Институт новой экономики, 2004. – 1376 с.
3. Ватаманюк З. Економічна теорія: макро- і мікроекономіка / З. Ватаманюк, С. Панчишин. – К.: Альтернатива, 2001. – 606 с.
4. Економічна енциклопедія: у 3-х т. / [редкол.: відп. ред. С. В. Мочерний та ін.]. – К.: Видавничий центр „Академія”, 2001. – Т. 3. – 2001. – 848 с.
5. Єременко В. Сучасна парадигма економічної науки / В. Єременко // Економіка України. – 1994. - № 11. – С. 50-55.
6. Клейнер Г. Микроэкономика знаний и мифы современной теории / Г. Клейнер // Высшее образование в России: [научно-педагогический журнал

- Министерства образования Российской Федерации]. – 2006. - № 7. – С. 32-37.
7. Кульчицький Б. В. Економічна система суспільства: теорія, методологія, типологізація / Б. В. Кульчицький. – Л. : Львів. нац. унів. ім Франка, 2003. – 352 с.
 8. Степаненко С. В. До нової парадигми економічної теорії / С. В. Степаненко // Вчені записки. – Вип. 1. – К.: КНЕУ, 1998. – С. 9 - 15.
 9. Степаненко С.В. Інституціональний аналіз економічних систем (проблеми методології): Монографія / С. В. Степаненко. – К. : КНЕУ, 2008. – 312 с.
 10. Чернятевич Я.В. Становлення економічних суб'єктів ринкової економічної системи в Західній Європі (друга половина XVII – перша половина XIX ст.) / Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук / Я.В. Чернятевич. – К., 2009. – 21 с.

УДК 330.341.1:330.322

ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

*Танклевська Н.С. - д.е.н., професор,
Олексієнко А.С. – аспірант, Херсонський ДАУ*

Постановка проблеми. Розвиток економіки вимагає значних структурних перетворень, тому що сьогодні диктує зміну якісного складу виготовленої продукції, асортименту наданих послуг, що вимагає активного впровадження інноваційної діяльності як головної рушійної сили структурних перетворень. Активне впровадження надбань науково-технічного процесу вимагає використання значних обсягів фінансових ресурсів, тому першочерговим завданням є пошук ефективних джерел фінансування інноваційної діяльності, оскільки впровадження інноваційної моделі розвитку сьогодні є однією зі складових забезпечення позитивної динаміки зростання економіки держави. Разом з тим, зросла частка підприємств, які займаються інноваційною діяльністю: з 12,8% у 2009 р. до 13,8% у 2010 р [4]. Одним із важливих факторів, які здійснюють вагомий вплив на зростання інноваційної діяльності в Україні, є дефіцит грошових коштів, тому питання фінансування інноваційної діяльності є актуальним.

Стан вивчення проблеми. Вагомий внесок у розвиток теоретичних і практичних аспектів фінансування інноваційної діяльності підприємств здійснили такі вчені, як Саблук П.Т., Шпикуляк О.Г., Лютий І., Дацій О.І., Малік М.Й., Курило Л.І., Міщенко І.М. Але у той же час питання пошуку альтернативних джерел фінансування інноваційної діяльності підприємств потребують подальших ґрунтовних досліджень.

Завдання та методика досліджень. Головним завданням є здійснення аналізу існуючих та пошук альтернативних джерел фінансування інноваційної діяльності підприємств з метою зміцнення конкурентоспроможності економіки України. При дослідженні використані монографічний та діалектичний